

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

ISSN 2219-2654

**ТЕОРЕТИЧНІ І ПРИКЛАДНІ
ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ
ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

Збірник наукових праць

**№ 3(62) 2023
Том 2**

Київ 2023

**ТЕОРЕТИЧНІ І ПРИКЛАДНІ
ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ ТА
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

№ 3(62) Т.2 2023

Збірник наукових праць
Засновано у 2001 році

Засновник:

**Східноукраїнський національний
університет**

імені Володимира Даля

Збірник зареєстровано

Міністерством юстиції України

Свідцтво про державну реєстрацію

серія КВ №24831-14771ПР від 05.05.2021

**THEORETICAL AND APPLIED
PROBLEMS OF PSYCHOLOGY
AND SOCIAL WORK**

№ 3(62) Т.2 2023

Collection of scientific works
It was founded in 2001

The founder is

**Volodymyr Dahl East-Ukrainian
National University**

Registered by the Ministry of
justice of Ukraine

Registration certificate

КВ №24831-14771ПР

dated 05.05.2021

Збірник наукових праць включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») за спеціальністю 053 Психологія (з 2020 р.). У науковому виданні можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата психологічних наук (доктора філософії, доктора наук з психології). Наказ МОН України від 29.06.2021 № 735 (Додаток 3)

Збірник включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus

Збірник має наступний DOI: <https://doi.org/10.33216/2219-2654>.

Голова редакційної колегії збірника: *Завацька Н.Є.*, д.психол.н., проф., Заслужений діяч науки і техніки України.

Редакційна колегія збірника: Блискун О.О., д.психол.н., проф.; Борисюк А.С., д.психол.н., проф.; Бохонкова Ю.О., д.психол.н., проф.; Бочелюк В.Й., д.психол.н., проф.; Заслужений діяч науки і техніки України; Вержибок Г.В., к.психол.н., доц.; Генкова П., д.психол.н., проф. (Німеччина); Жигаренко І.С., д.психол.н., проф.; Завацький В.Ю., д.психол.н., доц.; Завацький Ю.А., д.психол.н., проф.; Ковальчук З.Я., д.психол.н., проф.; Мухамедова Д.Г., д.психол.н., проф.; Окулич-Казарин В.П., д.пед.н., проф. (Польща); Панов М.С., д.психол.н., доц.; Пілецька Л.С., д.психол.н., проф.; Чавдарова В.А., д.психол.н., проф. (Болгарія); Спицька Л.В., д.психол.н., проф.; Тоба М.В., д.психол.н., проф. (заступник голови); Щербак Т.І., к.психол.н., доц.

Відповідальний секретар: Завацький Ю.А., д.психол.н., проф.

Статті рецензовано членами редакційної колегії.

Рекомендовано до друку Вченою радою Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (протокол № 5 від 20 грудня 2022 р.).

Матеріали друкуються мовою оригіналу в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

© Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, 2023

© Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University, 2023

*Кісіль З.Р. (ORCID 0000-0003-1405-4547),
Турбан В.В. (ORCID 0000-0001-8810-1874),
Волошин В.М. (ORCID 0009-0003-4084-4013)*

САМОСТІЙНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА ЯК ВАЖЛИВИЙ СИСТЕМОТВОРЧИЙ ЧИННИК ЙОГО СУБ'ЄКТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ

У статті здійснено аналіз співвідношення й системотворчої функції категорій «активність», «творчість», «самостійність» у формуванні суб'єктності особистості у процесі її професіоналізації. Професіоналізація НПП передбачає постійне набуття професійних знань, навичок, умінь, та інших якостей; розвиток самосвідомості, здібностей, продуктивної Я-концепції; формування вольової, емоційної й інтелектуальної сфери особистості, її творчого потенціалу й мотивації досягнень. Здійснено науковий пошук сукупних особистісних якостей НПП, які відповідають вимогам професії. На основі суб'єктно-діяльнісного підходу до процесу професіоналізації й становлення суб'єктності сучасного НПП здійснено аналіз нових перспектив розуміння феноменів «активність – самостійність – креативність» як внутрішніх чинників, які зумовлюють успішність професійної діяльності. Проаналізовано вольовий, когнітивний, емоційний компоненти суб'єктності у структурі самостійності особистості. Зазначено, що високий рівень самостійності особистості здатний забезпечувати високі показники її організованості, відповідальності за власну поведінку, а також результати її професійної діяльності, саморегуляції й працездатності.

Ключові слова: *самостійність, суб'єктність особистості, науково-педагогічна діяльність, суб'єктно-діяльнісний підхід, мотиваційна та емоційна стійкість суб'єктності, критерії самоефективності діяльності.*

Постановка проблеми. В умовах воєнного стану в Україні система вищої освіти, опинившись перед необхідністю вирішення широкого кола надзвичайно важливих соціально-економічних та фінансових проблем, перебуває в глибокій системній кризі, яка найвідчутніше проявляється в кадровій політиці ЗВО. Як наслідок, останнім часом почастишав відтік науково-педагогічних кадрів ЗВО у

молодому віці (до 40 років) із різних причин, що призвело до старіння професорсько-викладацького складу, через небажання молодих викладачів присвятити себе науці, помітне зниження престижу статусу викладачів, вчених.

Така ситуація привертає увагу фахівців до негайного прийняття ефективних політичних рішень, які мають бути спрямовані на пошук шляхів збереження перспективної молоді та визнаних науковців у складі ЗВО. Забезпечення розвитку професіоналізму є складовою безпеки держави, адже від цього залежить динаміка соціально-економічного прогресу сучасного суспільства.

Проте, враховуючи деструктивні зміни в кадровій політиці загалом і особливо у системі освіти, не варто нехтувати й психологічними чинниками успіху. Серед яких особливо важливими є особистісні характеристики молодих науковців, мотивація, рівень їх потреб, самостійність, здатність до соціальної адаптації та здатність долати труднощі в процесі професіоналізації: усе те, що сприяє успіху у творчій життєдіяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати досліджень проблеми професіоналізації НПП відображені у працях В. Андрущенка, В. Бондаря, В. Кременя, В. Олійника, В. Піддячого та ін. Дослідники зазначають, що процес професіоналізації НПП спрямований на формування переконань щодо світогляду, соціально важливих професійних якостей та підвищення професійної конкурентоспроможності НПП в умовах адаптації до різноманітних внутрішніх та зовнішніх змін протягом життя. Професіоналізація НПП передбачає постійне набуття знань, умінь, навичок та інших професійних якостей; розвиток самосвідомості, продуктивної Я-концепції; формування вольової, емоційної та інтелектуальної сфери особистості, її творчого потенціалу та мотивації досягнень [2; 6]. Особистісно-професійний розвиток НПП базується на принципі саморозвитку, який відбувається протягом життя і зумовлений сучасними суспільними трансформаціями та реформами освіти [5].

У наукових дослідженнях (В. Боднар, О. Жабенко, І. Зязюна та ін.), висвітлюються особливості процесу професіоналізації НПП. Вчені виділяють окремі суб'єктивні якості та властивості особистості, які певною мірою можуть відповідати вимогам професії, включаючи низку професійно значущих понять, таких як професійна придатність, професійно значущі властивості, готовність до професійної діяльності, самостійність як суб'єктивну здатність особистості до науково-педагогічної діяльності [2; 3; 10].

При високому рівні індивідуальної суб'єктності особистість здатна до саморегуляції, самореалізації, самонавчання, самооцінки, самопрезентації та самовідповідальності. Завдяки цим характеристикам самостійності (як комплексної характеристики суб'єктності особистості) людина здатна поставити певну мету діяльності, перетворювати дійсність у процесі реалізації та досягати високих результатів. Самостійність, як людська цінність, є складною передумовою і чинником її активного включення у творчу діяльність. Мова йде про особистісно-психологічні складові діяльності: когнітивно-операційна, емоційно-цільова, мотиваційно-ціннісна, рефлексивно-оцінна, чим у гармонійній єдності виявляється висока здатність особистості до самоорганізації, самооцінювання, самоконтролю, результатів власної діяльності, здатності до переборення труднощів, здатність бути справжнім творцем своєї життєвої долі, власної самоефективності [4].

Принциповим для усвідомлення суб'єктності НПП із точки зору діяльнісного підходу полягає в тому, що суб'єкт в своїх діях, в актах власної творчої діяльності не тільки розкривається і виявляється; він твориться та визначається у них, тому те, що він робить, можна визначити те, ким він є [6].

Вчені переконливо доводять, що суб'єкт і його суб'єктність є фундаментальними категоріями психологічних досліджень сучасності, проблем цілісного вивчення особистості (С. Максименко, В. Татенко, Т. Яценко та ін.). Самостійність, як комплексна властивість особистості, може слугувати показником (мірилом, критерієм) для визначення рівнів сформованості в НПП його суб'єктності особистості [8].

Проте недостатня теоретична розробленість проблеми самостійності, як комплексної властивості особистості НПП та чинника його суб'єктності в процесі професіоналізації, зумовлює потребу в ґрунтовному дослідженні даного феномену.

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз співвідношення й системотворчої функції категорій «самостійність», «активність», «творчість» у формуванні суб'єктності особистості НПП у процесі професіоналізації.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Поняття «самостійність» розрізнено інтегрує уявні складові цілісної індивідуальності людини та відкриває можливість вивчення діяльності як опосередкованої внутрішнім світом особистості активність.

Самостійність (як і «безпорадність особистості») є системною якістю та охоплює людину у цілому, включаючи мотиваційний, емоційний, вольовий та

когнітивний компоненти, що дозволяє повніше розкрити ті особистісні якості, які є запорукою успіху професійної діяльності загалом [12].

Особливо актуальною є проблема критеріїв та параметрів визначення успішності науково-педагогічної діяльності викладачів ЗВО, які покликані забезпечити підготовку ефективного фахівця, сформувані його особистісну суб'єктність.

Суб'єктно-діяльнісний підхід до процесу професіоналізації НПП відкриває нові перспективи розуміння феноменів «самостійність – активність – творчість» як внутрішніх факторів, що опосередковують успішність їх діяльності, в яких проявляються психічні властивості суб'єктності особистості [10].

Сформована у процесі попередньої навчально-професійної та навчально-наукової діяльності у ЗВО, будь-яка психічна властивість за певних умов-факторів не тільки впливає на успішність професійної та наукової діяльності, а й розвивається під їх впливом, підвищуючи суб'єктність НПП на вищий рівень вияву. Йдеться передусім про забезпечення адекватності зовнішніх умов та внутрішніх факторів у процесі науково-педагогічної діяльності.

До зовнішніх умов-факторів професійної діяльності НПП належать мета, завдання та об'єкт діяльності, система прав та обов'язків (компетенцій), певні соціальні умови; система взаємовідносин із керівниками та колегами по роботі, корпоративна культура в ЗВО. Внутрішні фактори представлені специфічними характеристиками когнітивної, мотиваційної, емоційно-вольової та рефлексивної сфери особистості, які, цілісно взаємодіючи, становлять самостійність, яка є системним утворенням її суб'єктності [11].

Прояви самостійності у професійній діяльності НПП визначаються зовнішніми (об'єктивними) показниками ефективності професійної діяльності у результаті аналізу кількісних та якісних характеристик, психологічно залежних від рівня суб'єктності особистості та об'єктивності відображення в аспектах оцінки та самооцінки продуктивності своєї діяльності під час порівняння та аналізу реальних результатів із очікуваними, передбачуваними, наперед прогнозованими [11].

Зовнішні (або об'єктивні) показники оцінювання результатів професійної діяльності НПП, можна представити за наступними параметрами.

1. Наявність опублікованих НПП статей, які входять до науково-метричних баз WEB of Science, Skopus; публікацій у фахових виданнях України, статті яким присвоєно ISSN у закордонних фахових періодичних журналах.

2. Наявність навчальних посібників, підручників, наукових статей та методичних розробок для ЗВО.

3. Видання із високим рейтингом: зарубіжні, вітчизняні, опубліковані, в тому числі, офіційними мовами Євросоюзу. А також, індекс цитувань та посилань: у зарубіжних й вітчизняних виданнях.

4. Участь у наукових конференціях: міжнародні чи всеукраїнські за участі зарубіжних учасників, на базі ЗВО; звітні наукові конференції: пленарні форми роботи, секційні форми засідання.

5. Участь чи керівництво у держбюджетних проєктах із сумарним h-фактором у Skopus усіх виконавців проєкту.

6. Наявність авторської наукової школи, з певною кількістю захищених кандидатських й докторських дисертацій, опонування дисертацій: докторських кандидатських.

7. Членство у роботі спеціалізованих вчених радах [9].

Критеріями самоефективності професійної діяльності НПП виступають наступні складові компетентності:

– гностична (креативність, аналітичні здатності, критичність мислення, альтернативність вибору методів та засобів пізнання);

– проєктувально-конструктивна (прогностичність, цілепокладання, структурування та конструювання);

– комунікативна (адаптивність, контактність, самопрезентація, толерантність, вміння сприймати та пояснювати інформацію, керуючись основними принципами навчання та виховання тощо);

– інформаційна (забезпеченість фахової спрямованості змісту навчання здобувачів освіти, методико-технологічний стиль навчання матеріалу, застосування сучасних технологій);

– організаційна складова (прийняття мети професійної діяльності як власної, а не зовнішньої; здатність володіти аудиторією слухачів; забезпечення включення студентів у самостійну, активну, творчу діяльність; здатність до організації діяльності здобувачів освіти в кооперативній, груповій та індивідуально-самостійній формах взаємодії) [2].

У суб'єкта, якому характерний достатній рівень самостійності діагностуються більш високі показники відповідальності за власні дії, поведінку, організованості, результати навчання й праці, працездатності, саморегуляції діяльності [1].

Вольовий компонент самостійності НПП знаходить свій вияв у високому рівні рішучості, настирливості, цілеспрямованості, витримки, що сприяє підвищенню його суб'єктності, яка є особливо необхідною для успішної науково-педагогічної діяльності. Вольовим самостійним суб'єктам притаманні й певні властиві їм мотиви поведінки та ставлень за мінімуму спонукань, зокрема внутрішній (інтернальний) локус-контроль; домінанта мотиву досягнення успіху над мотивацією уникнення невдач; адекватність самооцінки та рівня домагань, прагнення до удосконалення власних педагогічних та дослідницьких умінь; здатність перед собою ставити адекватні мету та завдання діяльності, відповідно до власних здібностей, суб'єктно переживати успіхи та невдачі, що пов'язано не із зовнішнім чинником, а із змістом та результатами діяльності, що зумовлюються власними інтересами, бажаннями, потребами, захопленням діяльністю [6].

Високий рівень сформованості та вияву суб'єктності особистості передбачає наступні характерні когнітивні складники: перетворювально-аналітичне (дивергентно-критичне) мислення та оптимістично-означальний стиль дивергентного мислення із низьким рівнем гнучкості (ригідності), чим й підтримується дослідницький інтерес та забезпечується потреба у постійних пошуках нових форм діяльності. Цей тип мислення дозволяє активізувати здатність суб'єкта оцінювати, порівнювати, аналізувати, формувати гіпотези, групувати й класифікувати отриманий матеріал у процесі наукових розвідок, сприймати, засвоювати, що є властиве суб'єктам дослідницького типу мислення. У кінцевому результаті, у суб'єкта починає розвиватися здатність бачити досліджувані об'єкти під новим кутом зору, віднаходити нові варіанти його застосування, приписуючи їм вже нові функції [5].

Такий тип діяльності із ознаками самостійності, активності та ініціативності пов'язаний не із стереотипним, а принципово новим для суб'єкта мисленням із його креативністю, критичністю й рефлексивністю. Особливо цінним є те, що атрибутивний стиль, будучи когнітивним конструктом, визначає власне мотивацію поведінки суб'єкта діяльності, що у свою чергу стає передумовою становлення та розвитку його вольової сфери.

Оптимістичний атрибутивний стиль мислення разом із здібностями та мотивацією є одним із визначальних чинників успішності багатьох конструктивно-продуктивних видів професійної діяльності та зокрема, науково-педагогічної [5].

Емоційний компонент суб'єктності людини в структурі її самостійності є особливо важливою складовою будь-якого виду діяльності та значно впливає на забезпечення високого рівня суб'єктності людини [4]. Емоційно-інтелектуальну стійкість самостійності та суб'єктності в цілому вважають однією із властивостей психіки, завдяки якій НПП навіть у складних умовах залишається здатним успішно забезпечувати професійну діяльність, не допускаючи деструктивного впливу на вирішення професійних складних завдань [5]. НПП із високим рівнем емоційної стійкості сприймає проблемні професійні ситуації не як стресові чи загрозові, а як такі, що потребують вирішення, а його ставлення до роботи стає більш позитивним, глибоким і стійким, що в свою чергу стабілізує професійну спрямованість [8].

Отже, успішність науково-педагогічної діяльності визначають не лише зовнішні умови, а більшою мірою внутрішні особистісні чинники суб'єкта (когнітивна, мотиваційна, емоційно-вольова та оцінно-рефлексивна сфери), які, гармонійно взаємодіючи, створюють таку системотворчу властивість, як самостійність, що дає змогу забезпечити ефективне та якісне вирішення професійних завдань науково-педагогічного спрямування.

У зв'язку з дослідженням проблеми успішності професійної діяльності НПП із точки зору формування в нього здатності до самоорганізації та самоуправління своєю професійною діяльністю у ЗВО, постає не менш важлива проблема: самооцінювання суб'єктом власних успіхів та можливих причин невдач у професійній діяльності.

Як відомо, в окремих випадках НПП у системі педагогічної взаємодії «викладач-студент» - часто невдачі, приписують студенти, а студенти, як правило, викладачам. Причини та їх наслідки в таких ситуаціях не завжди можуть бути з'ясовані суб'єктами взаємодії в педагогічному процесі, що негативно позначається на реалізації певних адаптаційних функцій. В основному це психологічні причини (працездатність, мотивація, невідповідність зусиль прикладених для виконання завдань, комунікативні, інтелектуальні та інші здатності до навчально-професійної взаємодії). Безумовними для самооцінки та оцінки успішності професійної діяльності НПП є дві групи критеріїв: особистісні якості та зусилля, що суттєво і приблизно однаково впливають на результати професійної діяльності [11].

Висновки. Самостійність людини, як системна якість, що включає мотиваційний, емоційний, вольовий та когнітивний компоненти, дозволяє повніше розкрити ті особистісні якості, які є запорукою успіху професійної

діяльності загалом та науково-педагогічної, зокрема. Самостійність особистості НПП визначається зовнішніми (об'єктивними) показниками ефективності професійної діяльності в кількісних та якісних характеристиках, психологічно залежних від рівня суб'єктності особистості та об'єктивності відображення в аспектах оцінки та самооцінки продуктивності своєї діяльності під час порівняння та аналізу реальних результатів із очікуваними, передбачуваними, наперед прогнозованими. Залежність успішності від особистих якостей і власних зусиль діє за умови старанної та систематичної самооцінки та самоконтролю ефективності науково-педагогічної діяльності у ЗВО, відповідно до чітко визначених критеріїв.

Подальші наукові дослідження будуть спрямовані на пошук шляхів забезпечення об'єктивності оцінювання та самооцінювання професійної діяльності НПП.

Література

1. Арзамасова, О. В. Дефініція «кадровий потенціал»: дослідження сутності. Збірник наукових праць. Николаївський національний університет імені В. О. Сухомилинського. Николаїв. МНУ, Вип. 4, 2015. С.102-106.
2. Жабенко, О. Професійний розвиток науково-педагогічних працівників у галузевих університетах України. Молодий вчений, 8 (60), 2018. С. 143-149.
3. Зязюн І.А. «Педагогічна професія в контексті двох парадоксів», Професійна освіта: педагогіка і психологія: пол.-укр., укр.-пол. щорічник. Ченстохова -Польща; Київ-Україна, Вип. XIV, 2012 с. 88-89.
4. Панок, В., Рудь Г. Психологія життєвого шляху особистості : монографія. Київ: НікаЦентр. 2006. 432 с.
5. Печенюк А. Науково-педагогічний потенціал вищої освіти України: тенденції формування та ефективності використання. Професійна орієнтація та підготовка кадрів. Україна: аспекти праці. № 4, 2013. С. 22-27. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uap_2013_4_6
6. Піддячий В. М. Сутність і зміст професіоналізації педагогів у контексті освіти впродовж життя. Вісник післядипломної освіти. Випуск 13(42) «Серія «Педагогічні науки» 2021. С.185-195
7. Регейло, І. Фундаментальні цінності Європейського простору вищої освіти (2010–2018 рр.): пріоритетні орієнтири діяльності науково-педагогічних працівників. Педагогічний процес: теорія і практика. № 4 (63), С. 20187-17.
8. Рябченко, В. Розвиток особистісного потенціалу академічного персоналу і здобувачів вищої освіти як інтегрований критерій результативності та ефективності університетського управління. Міжнародний науковий журнал

«Університети і лідерство». 1(7). 2019. С. 65-88. DOI: <https://doi.org/10.31874/520-6702-2019-7-1-65-88>

9. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки. (2020). Київ. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini02-10-2020.pdf>

10. Управління підготовкою успішного вчителя: теорія і практика. В.І. Бондар, І.М. Шапошнікова. Монографія. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. 231 с.

11. Чорнойван, Г. (2018). Досвід вітчизняних закладів вищої освіти щодо створення умов кар'єрного зростання науково-педагогічних працівників. Актуальні питання підготовки майбутнього вчителя хімії: теорія і практика: зб. наук. праць. Вінниця : ТОВ «НіланЛТД». Вип. 5. С. 55-58.

12. Understanding corporate value: managing and reporting intellectual capital. Cranfield university. https://www.cimaglobal.com/Documents/Imported Documents/tech_techrep_understandin_g_corporate_value_2003.pdf

References

1. Arzamasova, O. V. (2015). Definitsiia «kadrovyi potentsial» : doslidzhennia sutnosti [The definition of "personnel potential": a study of the essence] Zbirnyk naukovykh prats. Mykolaivskiy natsionalnyi universytet imeni V. O. Sukhomlynskoho. Mykolaiv. MNU, Vyp. 4. 102-106. [in Ukrainian]

2. Zhabenko O. (2018) Profesiyni rozvytok naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv u haluzevykh universytetakh Ukrainy [Professional development of scientific and pedagogical workers in branch universities of Ukraine] Molody vchenyi. 8 (60), 143-149. [in Ukrainian]

3. Ziazun I.A. (2012) Pedahohichna profesiia v konteksti dvokh paradoksv [The teaching profession in the context of two paradoxes] Profesiina osvita: pedahohika i psykholohiia: pol.-ukr., ukr.-pol. shchorichnyk. Chentokhova-Polshcha; Kyiv -Ukraina. XIV. 88–89. [in Ukrainian]

4. Panok, V., Rud, H. (2006). Psykholohiia zhyttievoho shliakhu osobystosti : monohrafiia [Psychology of the individual's life path: monograph] Kyiv: Nika Tsentr, 432. [in Ukrainian]

5. Pecheniuk A. (2013). Naukovo-pedahohichniy potentsial vyshchoi osvity Ukrainy: tendentsii formuvannia ta efektyvnosti vykorystannia [Scientific and pedagogical potential of higher education of Ukraine: trends in formation and efficiency of use] Profesiina oriientatsiia ta pidhotovka kadriv. Ukraina: aspekty pratsi, 4, 22-27. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uap_2013_4_6 [in Ukrainian]

6. Pidchiachyi V. M. (2021) Sutnist i zmist profesionalizatsii pedahohiv u konteksti osvity vprodovzh zhyttia [The essence and meaning of the professionalization of teachers in the context of lifelong education] Visnyk pislidyplomnoi osvity. Vypusk 13(42) «Seriia «Pedahohichni nauky». 185-195. [in Ukrainiane].

7. Reheilo, I. (2018). Fundamentalni tsinnosti Yevropeiskoho prostoru vyshchoi osvity (2010–2018 rr.): priorytetni oriientyry diialnosti naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv [Fundamental values of the European area of higher education (2010–2018): priority guidelines for the activities of scientific and pedagogical workers] Pedahohichni protses: teoriia i praktyka, 4 (63), 7-17. [in Ukrainiane]

8. Riabchenko, V. (2019). Rozvytok osobystisnoho potentsialu akademichnoho personalu i zdobuvachiv vyshchoi osvity yak intehrovanyi kryterii rezul'tatyvnosti ta efektyvnosti universytetskoho upravlinnia [Development of the personal potential of academic staff and students of higher education as an integrated criterion for the effectiveness and efficiency of university administration] Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Universytety i liderstvo». 1(7). 65-88. DOI: <https://doi.org/10.31874/520-6702-2019-7-1-65-88> [in Ukrainiane]

9. Stratehiia rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2021-2031 roky. (2020). [Strategy for the development of higher education in Ukraine for 2021-2031] Kyiv. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini02-10-2020.pdf> [in Ukrainiane]

10. Upravlinnia pidhotovkoiu uspishnoho vchytelia: teoriia i praktyka (2015) [Management of the training of a successful teacher: theory and practice] V.I. Bondar, I.M. Shaposhnikova. Monohrafiia. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova, 231. [in Ukrainiane]

11. Chornoivan, H. (2018). Dosvid vitczyznianych zakladiv vyshchoi osvity shchodo stvorennia umov kariernoho zrostannia naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv [The experience of domestic institutions of higher education in creating conditions for the career growth of scientific and pedagogical workers] Aktualni pytannia pidhotovky maibutnoho vchytelia khimii: teoriia i praktyka: zb. nauk. prats. Vinnytsia : TOV «NilanLTD», 5. 55-58. [in Ukrainiane]

12. Understanding corporate value: managing and reporting intellectual capital (2003) [Understanding corporate value: managing and reporting intellectual capital] Cranfield university. https://www.cimaglobal.com/Documents/ImportedDocuments/tech_techrep_understandin_g_corporate_value_2003.pdf

Kisil Z.R., Turban V.V., Voloshyn V.M.

Personal independence of a scientific and teaching worker as an important system-creating factor of his subjectivity in the process of professionalization

The article analyzes the relationship and system-creating function of the categories "activity", "creativity", "independence" in the formation of individual subjectivity in the process of its professionalization. Professionalization of NPP involves constant acquisition of professional knowledge, skills, abilities, and other qualities; development of self-awareness, abilities, productive self-concept; formation of the volitional, emotional and intellectual sphere of the personality, its creative potential and motivation for achievements. A scientific search for collective personal qualities of NPPs that meet the requirements of the profession was carried out. On the basis of the subject-activity approach to the process of professionalization and the formation of the subjectivity of the modern NPP, an analysis of new perspectives of understanding the phenomena of "activity - independence - creativity" as internal factors that determine the success of professional activity has been carried out. Volitional, cognitive, and emotional components of subjectivity in the structure of individual independence are analyzed. It is noted that a high level of individual independence is able to ensure high indicators of its organization, responsibility for one's own behavior, as well as the results of its professional activity, self-regulation and work capacity.

Key words: *independence, individual subjectivity, scientific and pedagogical activity, subject-activity approach, motivational and emotional stability of subjectivity, criteria of self-efficacy of activity.*

Кісіль Зоряна Романівна – доктор юридичних наук, професор, заступник директора Інституту управління психології та безпеки Львівського державного університету внутрішніх справ;

Турбан Віталія Віталіївна – кандидат психологічних наук, докторантка спеціальності 053 Психологія кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Київ;

Волошин Володимир Миколайович – кандидат психологічних наук, докторант спеціальності 053 Психологія кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Київ.